

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

י"ו ע"ב א"ב ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א וע"י קרן ברכה ומוטי זיסר

מסכת ביצה י"ד - כ' ♦ חלה ב', ד' - ג', א'

בס"ד, י"ג ניסן תשע"ד

גליון מס' 777

השבוע בגליון

- ♦ הנמכת להבת הגז ביום טוב
- ♦ מכונה לרכישת גז בישראל
- ♦ הדלקת אש באח לצורך חימום הבית ביום טוב

- ♦ במה אפשר לקיים מצוות משלוח מנות?
- ♦ מחזיק המפתחות וקופסת הסיגריות
- ♦ לבשל כמות גדולה בשבת

דבר העורך

צנון ודבש
הוא שדכן.
מקצועי.

כנגד כל שידוך שעשה יש לו שבעה עשר סיפורים ומעשיות על שידוכים אחרים מימים עברו. אחד הסיפורים חביב עליו במיוחד והוא משמיע אותנו בהזדמנויות שונות, מפני שלדעתו הוא עשוי לחזק את המחוזקים ולהעניק מבט אמיתי על החיים. לאחרונה הוא החל להשתתף בשיעורי הדף היומי, ומשם התגלגל הסיפור חיש מהר עדינו.

היה זה לפני כמתיים שנה.

מעשה בבחור מיישבת ואלאזין המעטירה אשר ניגש אל רבו, הגאון רבי חיים מואלאזין זצ"ל, תלמידו של הגאון מוילנא זצ"ל, ושאלתו בפיו.

עומד הוא בפני פרשת דרכים. שתי הצעות שידוכים לפניו. שתיהן יראות שמים, חפצות בבעל שישקוד על התורה ועל העבודה, אך ה"שווער"...

אביה של אחת מהן, קובע עיתים לתורה, מקפיד ללמוד מידי יום בתורה הקדושה, והאחר... אומר שעוד לא הגיע לכך...

דא עקא, שבאמתחתו של הלה צרור מזומנים המובטח לחתנו העתידי, אשר יש בו כדי להבטיח פרנסה בשפע לשנים רבות וארוכות, ואני, שח הבחור, מתפתה להשתדך עם בתו, כדי שלא יטרידוני בעיות הפרנסה ואוכל לשבת במנוחה על התורה ועל העבודה. מה גם, שהוא הבטיחני מהימנה, כי העובדה שאינו לומד אפילו אות, לא תשפיע חלילה

דף יד/ב אלא מנות

במה אפשר לקיים מצוות משלוח מנות?

ביום הפורים נצטוונו על "משלוח מנות איש לרעהו" (אסתר, ט/ט).

מה למצוות משלוח מנות ביום הפורים ולסוגייתנו? מתברר כי גמרתנו עומדת בעינו של דיון הלכתי בסיסי לגבי מצוות משלוח מנות.

מהן "מנות" - חפצים מכל סוג שהוא, או דברי מאכל בדווקא?

השולחן ערוך (או"ח סי' תרצ"ה סעי' ד') פוסק: "חייב לשלוח לחבירו שתי מנות בשר או של מיני אוכלים, שנאמר ומשלוח מנות איש לרעהו, שתי מנות לאיש אחד".

מדוע דווקא מנות מאכל? מניין לנו ש"מנה" הינה דבר מאכל, שמא גם מתנה נחשבת משלוח מנות? הן במגילת אסתר או בגמרא אין כל גילוי או הבהרה כי הכוונה לדברי מאכל בלבד.

ובכן, מקור הדברים בסוגייתנו, בה מובאת דעת בית שמאי, כי ביום טוב אסור לשלוח בהמה ועופות חיים כדורון, מפני שהוא כמעשה חול. את דעתם מבטאים בית שמאי בלשון: "אין משלחים ביום טוב אלא מנות", דהיינו: רק בשר שחוט. הרי לנו, כי "מנות" הן דברי מאכל בלבד

(עיין ביאור הגר"א ס"ק י"ד ובפרי חדש שם וכנראה זו כוונת מהרי"ל, ועיין העמק שאלה לנצי"ב שאילתא ס"ז אות ט'). מכאן אנו יודעים כי אין מתקיימת המצווה במתנות בעלמא, אלא במאכלים דווקא.

ומה בדבר שליחת בשר שחוט שאינו מבושל כמשלוח מנות?

נחלקו בדבר הפוסקים.

הפרי חדש (שם) כתב, כי אין לשלוח עופות חיים, כי אם עופות שחוטים, ומדבריו משמע, כי אין צורך שהם יהיו מבושלים (פרי מגדים משבצות זהב אות ד', וכן מדייק הט"ז ס"ק ד'). ואילו המגן אברהם (ס"ק י"א) פוסק, כי מיני הבשר צריכים להיות מבושלים וראויים לאכילה, שכן כתב מהרי"ל (הלכות פורים): "ודווקא בשר או דגים מבושלים".

גם מחלוקת זו נעוצה בסוגייתנו, שכן, מדברי בית הלל החולקים על בית שמאי וסוברים כי אפשר לשלוח דורון "בין חיים בין שחוטים" משמע, כי בית שמאי מודים שאפשר לשלוח בשר שחוט, אף על פי שאינו מבושל, ורק בהמות ועופות חיים אינם מתירים לשלוח, ועל כך חולקים בית הלל - "בין חיים ובין שחוטים" מותר. הרי לנו כי בית שמאי מכנים "מנות" בשר שחוט שאינו מבושל.

צעילוי נשמת

הר"ר **יוסף שפילברגר** ז"ל
ב"ר צבי ז"ל
נלב"ע ט"ז בניסן תשל"ח
תנצב"ה
הונצח ע"י ידידו
הר"ר שלמה ותרצה האוזר שיחיו - תל אביב

צעילוי נשמת

מרת **יענטה יהודית לינצר** ע"ה
ב"ר חיים אשר אנשיל זאב ז"ל
נלב"ע י"ג בניסן תשנ"ה
תנצב"ה
הונצחה ע"י בנה ידידו
הר"ר שמואל לינצר ומשפ' שיחיו - פ"ת

צעילוי נשמת

הר"ר **ישעיה בריל** ז"ל
ב"ר יצחק ז"ל
נלב"ע י"ב בניסן תשס"ב
תנצב"ה
הונצח ע"י ידידו
משפ' פרלמוטר שיחיו - גבעת שמואל

לעילוי נשמת

הר"ר **מאיר זוסויין** הי"ד ב"ר יעקב יוסף ז"ל
נלב"ע ט"ו בניסן תש"ג **תנצב"ה**
הונצח ע"י חתנו ובתו הר"ר אריה דורה יעקבסון שיחיו

נר ה' נשמת אדם

מאיך גיסא, אין הכרח בדבר, ויתכן שביט שמאי סוברים כי הן חיים והן שחוטים אין לשלוח ורק בשר מבושל, ובית הלל חולקים עליהם בשני הפרטים הללו. כצד זה מוכח מרש"י (ד"ה אלא מנות) הכותב, כי מנות הן "דבר המוכן... כגון, חתיכות בשר חתוכות לפני האורחים" (וראה ביאור הגר"א שם).

ראייה מעניינת לצד השני כותב הגאון רבי מאיר אריק זצ"ל (טל תורה). בדף הבא (טו/ב) אנו לומדים על כך שכוונת הפסוק "שלחו מנות לאין נכון לו" היא, שיש לשלוח אוכל לאנשים שלא הניחו עירובי תבשילין, לפי שאין באפשרותם לבשל לעצמם ביום טוב, מפני שלא הניחו עירובי תבשילין. ברי, איפוא, כי "מנה" היא אוכל מבושל, שהרי אם ישלחו להם אוכל שאינו מבושל, מה יעשו בו? הרי אינם יכולים לבשל.

הנצי"ב (שם) מביא ראייה נאה לשיטה הסוברת כי אפשר לקיים מצוות משלוח מנות גם בדברי מאכל בלתי מבושלים, מן הפסוק (ויקרא ח/כח): "ולקחת את החזה... והיה לך למנה". התורה מכנה את החזה "מנה", עוד בטרם בישולו. הרי לנו, כי גם דבר מאכל בלתי מבושל, קרוי "מנה" בלשון התורה.

בעל הלכות קטנות מפליג עוד יותר. לדעתו אפשר אף לשלוח מעות, כיון שאפשר להשיג בהן מאכלים, ולפיכך הרי הן כמאכל (מובא בנצי"ב, העמק שאלה שם).

כיום רווח המנהג לשלוח בעיקר מיני מתיקה, מנהג המוזכר כבר בכנסת הגדולה (סי' תרצ"ה הגב"י ס"ק י'), אף שיש הידור לשלוח מנות המשמשות לסעודת פורים דווקא (ראה מעשה רב להגר"א), מכל מקום יש המליצים ואומרים שמיני מתיקה אלה הם עיקר סעודת פורים אצל ילדי המשפחה, ולפיכך שליחתם אף היא מועילה להרווחת המקבל, כיון שבהם הוא מחנך את ילדיו למצוות סעודת פורים (ראה פסקי תשובות סי' תרצ"ה הערה 88).

דף יז/א ממלאה אשה כל הקדרה בשר

מחזיק המפתחות וקופסת הסיגריות

בעיצומו של חג מתכונן יהודי לצאת לרשות הרבים שהטלטול בה אסור. מפתחותיו משתלשלים ממכנסיו, והוא אינו חושש מאיסור "הוצאה", שהרי מלאכת הוצאה היא אחת המלאכות שהותר לעשותן ביום טוב לצורך. לפתע מנקר במוחו הספק, הרי כעת הוא צועד למקום פלוני, בו הוא זקוק למפתח אחד בלבד, מניין שהוא רשאי ליטול עמו את כל הצרור?

ובכן, בשאלה זו דנו גדולי הפוסקים בדורנו, אך נפתח בהלכה הנקבעת בסוגייתנו, עליה מתבסס דיון זה.

מותר להרבות בשיעורים: בגמרתנו מבואר, כי "ממלאה אשה כל הקדרה בשר". לאמר, אשה המבשלת ביום טוב עבור יום טוב, רשאית למלא בשר בקדרה, אף על פי שאינה זקוקה אלא למנת בשר אחת. מדוע? כאן אנו מתוודעים ל"ריבוי בשיעורים" - לאחר שהותרה עשיית מלאכה מסויימת, לא הוגבלה כמותה של מלאכה זו.

בטעמה של הלכה זו נחלקו ראשונים, ומתוך כך באו למחלוקת לגבי "ריבוי בשיעורים" בשבת. **לבשל כמות גדולה בשבת:** הרשב"א וראשונים נוספים סוברים, כי היתר "ריבוי בשיעורים" מבוסס על כך, שהואיל והתורה התירה לעשות מלאכה, כגון, בישול, אין כל מניעה לבשל מנות אחדות של בשר, מפני שכל אחת מהן ראוייה למלא את הצורך שלשמו הותר האיסור. לפיכך הם מורים, כי גם המבשל בשבת עבור חולה שיש בו סכנה, מדין תורה רשאי לבשל כמות גדולה מזו שזקוק לה החולה! אלא שחכמים אסרו את הדבר [ואף אסרו באכילה את האוכל המיותר]. ואילו ביום טוב, חכמים הותרו את דין התורה על כנו.

השבת נדחית מפני האיסור אך לא הותרה: הר"ן חולק וסובר כי שונה דינה של השבת, בה אסור מן התורה להרבות בשיעורים. את פסקו הוא מבסס על חילוק מהותי בין בישול ביום טוב לבין בישול בשבת עבור חולה: איסורי השבת "נדחים" מפני הצורך לבשל עבור חולה ואינם "מותרים". איסורי יום טוב אינם נדחים מפני צורך הבישול, אלא מלכתחילה לא נאסר לבשל ביום טוב לצורך היום.

מעתה, אין כל היתר להוסיף מאכלים לסיר שבו מבשלים בשבת עבור חולה, מפני שהפעולה מוגדרת כמלאכה האסורה בשבת, אלא שבכל זאת ציוונו הבורא לעשות הכל להצלת חיי יהודי. אין, איפוא, כל היתר להוסיף מאומה למלאכה זו מעבר לנדרש לחולה. לעומת זאת, ביום טוב, בו פעולת הבישול לצורך יום טוב אינה מוגדרת כמלאכה אסורה כלל, אלא היא מותרת לחלוטין, אפשר לכלול בה מאכלים נוספים [וע"ש טעם נוסף].

על מהלך חיי. הוא עצמו יעמוד על כך!
הישיר רבי חיים מואלאזין זצ"ל מבט בעיני תלמידו ואמר: אם כבר בעיניי שידוכים עסקינן, הבה אספר לך על שידוך מעניין.

התיישבו השניים, וישאל רבי חיים את תלמידו: האכלת מימין מרקחת צנון? התלמיד אישר את הדברים, תוך שהוא תמה בינו לבין עצמו, מה לשידוכו ולמרקחת צנון, שרווחה ביניהם, עת עקרות הבית נהגו לרקוח צנון ודבש יחד ולהגישם כמעדן מלכים.

המשיך רבי חיים: כלום נתת פעם דעתך, כיצד זה נרקם השידוך המוזר בין הצנון לבין הדבש? אם לאו, הטה אזנך ושמע.

הצנון, הרי הוא קשה, קשוח, טעמו חריף, אך טיפשו אינו. הוא ידע אל נכון, כי בעיני אנשים רבים הוא אינו מן המאכלים האהודים ביותר, בלשון המעטה. ביקש, איפוא, הצנון לשרדג' את מעמדו, וישלח אל הדבש לאמר: "הצטרף אלי. נתגורר יחד, ומחלקך יהא חלקי".

ויען הדבש, "מה לי ולך? אם השמאל - ואימינה. ואם הימין - ואשמאילה. אני מתוק - אתה מר. אני זך ושקוף - אתה קליפתך כהה!".

וישב השליח אל הצנון ופניו חפות ויאמר: צדקו דבריו מדברך. הוא ניצור מצוף הפרחים הגדלים באוויר הצח, ואתה גדל באדמה, מוקף עפר רימה ותולעה. הוא צלול ומתוק ואתה...

ויען הצנון ויאמר, "אכן, מלכתחילה ידעתי כי זו תהיה תשובתו. אמור נא לו, כי הנני מוכן לעשות הכל כדי להפיס את דעתו.

אם מבקש הוא כי אשיל את עורי מעלי - אשיל. אם חפץ הוא להכהות את חריפותי על ידי השהיית לילה שלם ללא קליפתי - יכהה. אם רוצה הוא שיפורוני ויכתשוני - יהי כן. אם ברצונו להרתיחני במים כדי לשבר את קשיות ערפי - ירתיח. הנה, אחר כך, אהיה אף אנכי, רך, לבן ונימוח...".

וישב השליח אל הדבש, אשר נכמרו רחמיו נוכח כניעתו המלאה ותחנוניו של הצנון ויאות להסתופף עמו בתבשיל אחד, ויקום שידוך הצנון עם הדבש.

בשמחת אירוסיהם הסבו כל גדולי העם, ויגישו לפניהם... מרקחת "צנון ודבש", אלא מה?! מיד התפתח דיון בין המסובים איזו ברכה ראוי לברך על מרקחת זו. מחד גיסא, הדבש נתן בה את טעמו, מאידך גיסא, הצנון... אי אפשר להתעלם ממנו. לבסוף נמנו וגמרו לברך בקול גדול: "ברוך אתה ה', אלוקינו מלך העולם... בורא פרי האדמה". ככלות הכל, הצנון הוא העיקר והדבש הוא הטפל. אי אפשר להשתנות לחלוטין אם לא משתנים באמת.

ההבנת יקירי את המשל: שאל רבי חיים. **הבחור** נענע בראשו ויבן, כי הגוף והנשמה ירדו כרוכים ממעל. הגוף מושך מטה והנשמה מושכת מעלה. כל עוד הם דרים בכפיפה אחת, קיים ביניהם מאבק תמידי על המלוכה, מי ישפיע, מי יתן את טעמו, מי יהיה העיקר ומי יהיה הטפל. אם לא לומדים תורה, יהא אשר יהא, לעולם לא תהפוך הנשמה לעיקר והגוף לטפל.

בחה הפסח יצאו אבותינו ממי"ט שערי טומאה בהם היו שקועים, והחלו לטפס במעלה ההר הרוחני, עד הגיעם למרגלות הר סיני, בו נכנעו תחת מלכות הבורא וקיבלו עליהם את התורה הקדושה, אשר היא התבלין לתאוות הגוף.

מעבדות לחרות. **קובעים** עיתים לתורה, ויוצאים מעבדות הגוף לחרות הנפש.

לבריור על שיעור דף יומי באיזור מגוריק, הנך מוזמן לפנות למוקד מאורות הדף היומי: 03-5775333

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד מהם מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק. ספ: 03-570-67-93 דוא"ל: mendelson@meorot.co.il (אמרות חכמה).

בברכת התורה, העורך

פנינים

דף כ"א/א עורבא פרח

עורב של נח

שאלו את הגר"ח סולובייצ'יק זצ"ל: מדוע כאשר מיאן הנשאל לענות, אמר 'עורבא פרח'? **השיב:** הכוונה היא שכשם שהעורב שנשלח על ידי נח לא השיב לו שום תשובה, כך אין לך, השואל, לצפות לתשובה ממני... (אמרות חכמה).

דף כ"ב/ב שנים דרך ארץ

מרכא כפולה - שתי גמיעות

כשיעקב אבינו ע"ה הביא לאביו לאכול במקום עשן, אומר הפסוק (בראשית, כ"ז/כה), "ויבא לו יין וישת". נשים נא לב, כי הטעם על המילה "לו" הוא מרכא כפולה - רמז לך, שהשקהו בשתי גמיעות, כמנהג דרך ארץ... (משך חכמה, שם).

דף כ"ב/ב מפני מה נתנה תורה לישראל מפני שהן עזין.

או תורה או עוני

דרש רבי אביש אריה מהמונא:

כאן למדנו שהתורה מתשת העזות. בחגיגה (ט"ב) נאמר שחזר הקב"ה על כל מידות טובות ליתן לישראל ולא מצא אלא עניות. כי אף העניות מבטלת את העזות.

נמצא שיש לבחור באחת מן השתיים: או בעניות, או בתורה.

זהו שאמר דוד: "לולי תורתך שעשועי אז אבדתי בעניי", לולי התורה, עני הייתי...

דף כ"ב/ב מפני שהן עזין

מניין באה העזות לעם ישראל?

הכלי יקר (בראשית, ט"ז/ז) עומד על ביאורו של הפסוק "ארור אפם כי עז ועברתם כי קשתה, אחלקם ביעקב ואפיצם בישראל", ומפרשו כך: ראה יעקב אבינו את שמעון ולוי ומצא בהם את מידת העזות. ריבוי מידה זו גרוע ביותר, ולכן אחלק את חלק הארי ממידה זו שיש להם בכל ישראל, כך שישאר אצל כל שבט מעט עזות, וישתמשו במידה זו לדברים טובים בלבד, ומברכתו של יעקב נהיו ישראל עזין שבאומות.

דף כ"ב/ב מפני שהן עזין

ה' עוז לעמו יתן

לפי שניתנה תורה לישראל, תש כחם ומי יעמוד להם כנגד האומות? זהו שאמר הכתוב (תהלים, כ"ט/יא): "ה' עוז לעמו יתן". ה' נתן לעמו את התורה הקרויה "עוז", ולפיכך, "ה' יברך את עמו בשלום" שעתה יגן עליהם מפני האומות (עיין יעקב).

דף כ"ב/ב מפני שהן עזין

על ידי התורה מתרבה השלום

"ה' עוז לעמו יתן", בכך שנתן להם את התורה, המתיק את עזותם ואפס מהם גדול מהווה המחלוקות, הוא שהמשיך הפסוק, "ה' יברך את עמו בשלום" (עיין מנחם).

דף כ"ב/ב ג' עזין הן, ישראל באומות...

עז וביישן

הזיהוי של ישראל כעזים מתמיה מאד, לאור דברי הגמרא ביבמות (ע"ט/א) כי ישראל מאופיינים כביישנים דווקא.

לטלטל צרור מפתחות עבור מפתח בודד: שאול נשאל הגאון רבי משה פיינשטיין זצ"ל (ש"ת אגרות משה ח"ה סימן ל"ה), האם מאחר שביום טוב מותר להרבות בשיעורים, מותר ביום טוב לטלטל צרור מפתחות, אף על פי שזקוקים למפתח אחד בלבד, שהרי מלאכה אחת הוא עומד לבצע, ומה לנו אם פעולות מרובות בה?

להוציא קופסת סיגריות שלמה: שאלה נוספת הוא נשאל, בתקופה בה היה נהוג להתיר לעשן ביום טוב, אם היוצא לרחוב עם קופסת סיגריות, צריך להוציא מן הקופסה את הסיגריות המיותרות, אלו שלהן לא יזדקק במשך הזמן שיוצא מחוץ לביתו, או שמא הוא רשאי להותירן, שהרי ביום טוב מותר להרבות בשיעורים?

על השאלה הראשונה השיב בלאו ועל השנייה בהן.

וכה טעמו. אף על פי שהותר להרבות בשיעורים, אין זה אלא לגבי פעולות שיתכן שנשתמש בהן ביום טוב. למשל, אשה המכבירה בשר לסיר, הרי היא יכולה לאכול בכל אחת ממנות הבשר. מעתה, היוצא עם קופסת סיגריות, יכול לעשן כל אחת מהן, ועל מקרה זה נאמר שמוותר להרבות בשיעורים באותה מלאכה, אם בכל אחד מן השיעורים הוא יכול להשתמש. ברם, היוצא עם צרור מפתחות למקום מסויים, אינו יכול להשתמש אלא באחד מהם... השיעורים הנוספים, הלא הם המפתחות הנוספים, אינם יכולים לבוא לידי שימוש כלל, והדבר אסור (וראה גם בשמירת שבת כהלכתה פרק ל"ב הערה צ"ב).

[אולם ראוי לציין, כי הגר"א וסרמן זצ"ל, קובץ שיעורים אות מ"ח סבור, כי דין זה תלוי במחלוקת הראשונים הנזכרת, ולדעת הר"ן שהותרה המלאכה בגלל קצתה, הותרה כולה בכל שיעור שהוא, ואין צורך שיהא כולו ראוי. אולם הגר"מ פיינשטיין זצ"ל נקט, כי גם לדעת הר"ן צריך תנאי זה, וכפי שאכן משמע מסיום דברי הר"ן עיי"ש].

דף כ"ב/א ואם בשביל שלא יתעשן הבית או הקדירה

הנמכת להבת הגז ביום טוב

ברוב סוגי הבישולים יש צורך להפחית את עצמת האש במהלך הבישול, שאם לא כן ישרף המאכל, ישחיר או יתפחם, ופעמים יתבשל מצדדיו בלבד ותוכו לא יאזכרו.

כידוע, ביום טוב הותרו מלאכות לצורך "אוכל נפש". האם מותר לסובב את כפתור הגז ולהנמיך את הלהבה?

ובכן, בגמרתנו מבוארת מחלוקת תנאים, רבי יהודה וחכמים, אם ביום טוב מותר לכבות אש כדי שהקדירה על המאכל שבה לא תספוג עשן ותיפגם לאכילה.

מדברי הגמרא עולה, כי הלכה כדעת האוסר. אך נחלקו ראשונים במה דברים אמורים. יש אומרים, כי לעולם אסור לכבות אש ביום טוב לצורך שמירה על מאכל, אף אם אין אפשרות אחרת לבשל מאכל זה. טעם הדבר, לפי שמלאכת "כיבוי" אינה מוגדרת כמלאכת אוכל נפש, והיא אף גרועה מ"מכשירי אוכל נפש", דהיינו: מלאכות מקדימות בשלב הראשוני של הכנת האוכל, שהותרו באופנים מסויימים, שכן, אין הכיבוי משפר את האוכל במאומה, לפעולת הכיבוי אין חלק ב"יש" של האוכל, אלא חלקה מסתכם במה שהיה עלול להיות אלמלא היו מכבים אותה. חלק זה זעיר מידי מכדי לשייך אותה לקבוצת המלאכות שמותר לעשותן ביום טוב עבור אוכל.

כדעתם פוסק מרן המחבר להלכה (שולחן ערוך סימן תקי"ד סעיף א', וע"ש במשנה ברורה ס"ק ד').

אולם ראשונים אחרים חולקים וסוברים, כי לא אסרה הגמרא לכבות את האש אלא אם באפשרותו להציל את דבר המאכל על ידי העברתו לאש אחרת, אך אם לא עומדת לרשותו אפשרות זו - יכבה את האש, וכך פוסק הרמ"א (שם).

נמצא, שבן עדות המזרח אינו רשאי להנמיך את להבת הגז לעולם, גם אם ימצא עצמו ללא מאכל. ואילו הנהוג כשיטת הרמ"א, רשאי להנמיך את להבת הגז, זאת בתנאי שאין לו כל אפשרות להעביר את המאכל ללהבה אחרת. כלומר, אם הוא יכול להדליק אש אחרת קטנה יותר, יעשה כן ויעמיד מעליה את הסיר, אך לא ינמיך את הלהבה הגדולה, לפי שמלאכת "הבערה" היא מלאכת אוכל נפש המותרת ביום טוב, אך לא מלאכת כיבוי [עיין משנה ברורה שם ס"ק ו' וראה בשמירת שבת כהלכתה פרק י"ג סעיף י'].

כל האמור הוא במקרה שהקטנת הלהבה נדרשת כדי לבשל כיאות את המאכל. אולם, במקרה הבא, הורה הגאון רבי יצחק ווייס זצ"ל לאיסור (ש"ת מנחת יצחק, ח"א ס" ב"ו).

מכונה לרכישת גז בישול: יהודי שהיה במקום שבו הגז הוזרם לפי תשלום. ככל הנראה היה זה בבית הארחה שבו כל דייר שלשל מטבעות למכונה האחראית על וויסות הגז, ולאחר שכילה את כמות הגז עליה שילם, פסק זרם הגז.

בעייתו של יהודי זה התעוררה בעקבות העובדה, שבערב יום טוב אי אפשר היה להכניס למכונה כמות מטבעות שתספיק עבור יומיים רצופים של זרימת גז. שאלתו היתה, אם ביום טוב מותר לו להנמיך את להבת הגז, בשעה שאינו משתמש בה, כדי לחסוך בגז עבור בישול מאכלים נוספים להם יזדקק במהלך שני ימי החג. אם לא יעשה כן, יתכלה הגז במהלך החג, ובחלקו האחרון לא תהא לו אפשרות לבשל.

בעל מנחת יצחק השיב לו כי הדבר אסור, מפני שמלאכת כיבוי הותרה לצורך תיקון "אוכל נפש" בלבד, כלומר: רק פעולת כיבוי שהיא עצמה משפיעה על המאכל - מותרת. במקרה דנן, פעולת הכיבוי חוסכת גז שאיתו אפשר יהיה לבשל בהמשך היום, וזאת כבר לא הותר [ועיין משנה ברורה סימן תק"ב ס"ק י', ויש לעיין לדעת האחרונים המקילים שם, שהוא הדין במקרה זה, ועיין שש"כ הערה נ"ד].

דף כב/ב ומניחין את המוגמר ביו"ט... וחכמים אוסרין

הדלקת אש באח לצורך חימום הבית ביום טוב

ביום טוב הותרה מלאכת "אוכל נפש". כל מלאכה הנצרכת להכנת מאכלים, הותרה גם שלא לצורך הכנת מאכלים. וכגון, מותר להבעיר אש כדי לקרוא בספר, מפני שהבערת אש היא מלאכת אוכל נפש.

בגמרתנו אנו למדים כי אין אדם רשאי לעשות מלאכה עבור כל צורך שהוא, אלא פעולה ה"שווה לכל נפש". למשל, הדלקת אש לצורך אור היא פעולה שווה לכל נפש, אך הדלקת אש לצורך פיזור בשמים על גחלים כדי להתענג מריחים - אסורה, לפי שהיא מוגדרת כפעולה שאינה "שווה לכל נפש", כי רק אנינים ומפונקים נזקקים לה.

הגדרה זו אינה פשוטה כל עיקר, ובמאמר זה נתמקד באחד מסעיפיה, באמצעות שתי ההלכות הבאות.

חימום הבית למפונקים: בשולחן ערוך חלק או"ח סימן תקי"א סעיף א' מביא הרמ"א מחלוקת לגבי "חימום בית" ביום טוב, בשעה ש"אין הקור גדול" ואך מפונקים מדליקים אש לחימום במצב זה. צדדי המחלוקת הם: מחד גיסא, כעת פעולת החימום אינה שווה לכל נפש, כי אם לאנינים ולפיכך אסור לעשות. מאידך גיסא, פעולת החימום באופן עקרוני שווה לכל נפש, בניגוד לפיזור בשמים על גחלים שלעולם נועד למפונקים בלבד. לפיכך אפשר לומר, כי את פעולת החימום מותר לעשות גם במקרים שאינם שווים לכל נפש, כי עיקרה של הפעולה שווה לכל נפש. הרמ"א מסכם, כי להלכה "נהגו להקל".

חימום מים לרחיצת ידיים: בסעיף ב' כותב מרן המחבר: "מותר להחם מים ביום טוב לרחוץ ידיו". דין זה מוסכם לכל הדעות ללא עוררין, והשאלה המתבקשת היא, מדוע אותם פוסקים הסוברים כי אין להדליק תנור ביום שהקור אינו עז, אינם מורים כי אין להחם מים ביום טוב אם הקור אינו עז?

הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל (מנחת שלמה בסוגייתנו), מסביר את הדברים באמצעות סברה יסודית בהלכה זו בה אנו עוסקים - "דבר השווה לכל נפש".

המטרה הסופית - היא הקובעת: עיון קל יבהיר לנו כי קיים הבדל בסיסי בין הדלקת אש לחימום הבית, לבין הדלקת אש לחימום מים לרחיצת ידיים. מטרתה הסופית של הדלקת אש לחימום, היא - חימום. מטרתה הסופית של הדלקת אש לחימום מים לרחיצת ידיים, היא - רחיצת הידיים. מעתה, כאשר הורונו חז"ל כי ביום טוב מותר לבצע רק פעולות השוות לכל נפש, אין כוונתם כי הפעולה עצמה צריכה להיות שווה לכל נפש, אלא די בכך שהפעולה נועדה לפעולה אחרת, שהיא שווה לכל נפש. אמור מעתה, פעולת החימום ביום שאינו קר, אינה שווה לכל נפש, שהרי מטרתה היא לחמם אנינים ומפונקים. ברם, פעולת חימום מים ביום שאינו קר, כדי לרחוץ ידיים, אמנם אינה שווה לכל נפש, אך היא מיועדת עבור פעולה שווה לכל נפש - רחיצת ידיים, ולפיכך מותר הדבר.

יש לציין כי כל הדיון הוא בפעולות שאינן עבור הכנת מאכל, אך בפעולות "אוכל נפש", רשאי כל אדם להכין אוכל כאוות נפשו, גם אם המאכל אינו שווה לכל נפש (רמב"ן מלחמות ה' דף י"ב בדפי הרי"ף. וע"ש בבעל המאור שמשמע שחולק, וגם לדבריו זה משום שלאינם מפונקים אין צריך כלל, אבל כאשר נצרך תיקון למאכל זה ודאי יכול כל אחד לתקן לפי טעמו, אף על פי שאינו שווה לכל נפש).

אולם, יש עזות ויש עזות, יש בושא ויש בושא. יש עזות שמשמעותה חוצפה, והיא זו שהפכה הוא בושא. מבחינה זו ישראל ביישנים הם. אולם יש עזות שמשמעותה חוזק לב ועקביות, עמידה על המשמר ומסירות נפש, "עז כנמר", שמתעקש לבלתי סור מתפקידו ומטרתו, מבחינה זו ישראל עזים שבעזים, ואין זה חסרון כלל (לקוטי בתר לקוטי, בשם מנחת עני).

דף כה/ב ו"א אף צלף באילנות
עזות הצלף

כתב רש"י: "לא ידעתי מהו עזות שלו", של עץ הצלף.
יש האומרים, כי דרי ארץ ישראל, מקום גידולו של הצלף, עשויים להתוודע לעזותו: הצלף, המגיע לפעמים עד גודל של אילן, גדל בקירות ובחומות ומגדל ענפים ופרחים בעצם ימי הקיץ, באין אף סיפת מים! קורה לפעמים שמקצצים אותו עד היסוד, ועם כל זאת אחר זמן מה הוא חוזר וגדל, מוציא ענפים, פרחים, ופירות. עזות שבעזות היא להתקיים בתנאים שכאלה... (קול תורה, כ).

"התחברתי והרגשתי את מתיקות התורה"

**בדרך, בבית, בעבודה,
24 שעות ביממה
מתחברים לשיעור
המרתק**

להאזנה חייגו:

073-2951342

למסכת הנלמדת הקישו 1

בעלות שיחה רגילה

לעילוי נשמת

אבינו ר' **מיכאל יעקובי** ז"ל

ב"ר מרדכי ומרים ע"ה

נלב"ע י"ז בניסן תשע"ג

תנצב"ה

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

מרת **שרה רוחמה רוזנפלד** ע"ה

ב"ר נחמן ז"ל נלב"ע ט"ו בניסן תש"ן

תנצב"ה

הונצחה ע"י בנה וכלתה

ה"ר **נחמן והניה רוזנפלד** שיחיו

